

színházi esték

* A Miskolci Nemzeti Színház és az egri Gárdonyi Géza Színház műsorismertetője — 1977. november *

Október útján

Ez lesz emlékműsorunk címe. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom jelentőségét, hatását méltató műsort Szakonyi Károly szerkesztette, Sallós Gábor rendezi és színházunk neves művészei mutatják be Egerben és Miskolcon. A világtörténelmi jelentőségű esemény 60. évfordulóján azonban a színház, mint művészeti intézmény aligha elégedhet meg azzal, hogy sajátos módján — tehát egy produkcióval — idézi a feledhetetlen napokat, s azoknak az egész emberiségre gyakorolt hatását.

Meg kell vizsgálnunk — immár kevésbé látványosan —, hogy mennyire járunk október útján, híven követjük-e a forradalomban született szovjet színházművészet alapvető tanításait? Azokat a tanításokat, melyeket nem lehet lemásolni, betű szerint átvenni, de amelyeket jól kell ismerni, s alkotó módon kell kamatoztatni.

„A tömegek szocialista felvilágosítása, amely általában a felvilágosítás középpontjában áll és majdnem azonos vele, természetesen nem hanyagolhatja el az olyan óriási hatású eszközt, mint a művészet” — jelentette ki Lunacsarszkij már a szovjet hatalom első éveiben. S a rendkívül nagy gazdasági nehézségekkel küzdő ország — szinte felülmúlva erejét — hatalmas anyagi áldozatokat hozott a művészetekért. Mert a proletárállam ideológusai, politikusai tudták: nincs ennél jobb, s többszörösen megterülő befektetés.

„Mindenkinek színházi műveltséggel kell rendelkeznie” — adta ki a jelszót a párt és az állam. Ez az egyetlen mondat — méa most, több évtized múltán is — megdöbbenést és csodálkozást kelt bennünk. Mikor kimondatott, a szovjet színházak szenvedélyesen keresték, kutatták: mit és hogyan mondjanak a tömegeknek — mit felejtessenek el és mit tanuljanak meg. Az emberek pedig (a színházat soha, vagy alig látott munkások, parasztok, katonák) özönlenni kezdtek a művészet új ígét új módon hirdető templomaiba. Ahol — a legjobb előadásokon — saját magukról, történelmet formáló szerepükről hallhattak. És persze gondjaikról, külső és belső ellenségeikről. A szovjet színház a legkorábban fedezte fel a közéletet mérgező jelenségeket, az új élödsdieket, a demagógokat. S harcot indított ellenük.

Október útján csak akkor járhatunk, ha követjük a szovjet színházművészet példáját, tanításait. Ha vállaljuk a való élet tükrözését, ha kellő szigorral emeljük fel szavunkat a nép jobblétéért, eszméink tisztaságáért.

Alexandr Gelman: EGY ÜLÉS JEGYZŐKÖNYVE

Vendégünk: a Moszkvai Akadémiai Művész Színház

Nem sokkal fennállásának 80. évfordulója előtt hazánkba látogat és Miskolcon is bemutatkozik az orosz-szovjet és az európai színháztörténet egyik legnagyobb hatású együttese. A színházat Sztanyiszlavszkij és Nyemirovics Dancsenko alapította, s méltán tartja számon a színháztörténet a huszadik századi realista színjátszás egyik legjelentősebb művészi vállalkozásának. Mint ismeretes, új törekvéseit elsősorban Csehov színpadi műveiben valósította meg a színház. De itt mutatták be a század első éveiben Gorkij műveit is. A hazai klasszikusok, Gogol, Tolsztoj, Gribojedov és Osztrovszkij művei mellett Ibsen és Hauptman drámái alkották a műsor gerincét.

Ezúttal nemcsak a fővárosban mutatkozik be a világhírű együttes. Miskolcon november 26-án és 27-én tartanak előadást a moszkvaiak. Vendéjátékuk első napján Alekszandr Gelman: Egy ülés jegyzőkönyve című drámája kerül színre, míg a következő napon Mihail Roscsin: Régi szilveszterét láthatjuk. Mindkét darabot O. N. Jefremov, a Szovjetunió kiváló művésze rendezte. Ő játssza a Gelman-darab főszerepét is.

Mihail Roscsin: RÉGI SZILVESZTER

Színházi forradalom, a forradalom színházai

Olykor hajlandók vagyunk megfélekezni róla, hogy a jelentős alkotók — ha úgy tesszük, a megváltók és a megváltó gondolatok — soha nem előzmények nélkül születnek. Az orosz-szovjet színházi forradalom gyökereit is egészen mélyen kell keresnünk, valahol a 19. század utolsó évtizedében, azokban a művészeti és irodalmi mozgalmakban, melyek a naturalizmustól az impresszionizmuson át a realizmusig, az élet valósága nevében ádáz harcot hirdettek minden olcsó érzelmesség és hagyományosan harsogó regényesség ellen. A közvélemény persze még nem veszi észre, hogy itt nemcsak új irodalomról, művészetéről van szó, hanem sok minden egyéb, nagyobb távlatú elindulásáról és kibontakozásáról, a teljes társadalmi élet átalakulásának útjait keresően.

Fogódzóként talán elég, ha megemlítjük, hogy Párizsban Antoine gázgyári tisztviselő műkedvelőkkel megalapítja a Theatre Libre-t, hogy Berlinben játszani kezd Brahm Freie Volksbühne, és Moszkvában az új irodalom szolgálatában terem új stílust Sztanyiszlavszkij Művész Színháza. De Sztanyiszlavszkij mellett felnövekedt olyan — később a mesternek ellentmondó, új utakat kereső — tanítványok, mint Mejerhold és Vahtangov.

A forradalom előestéjén tehát a konvencionális színházaktól eltérő művészi áramlatok közül az egyszüllyi helyzet a következőképpen alakult Oroszországban: Sztanyiszlavszkij Művész Színháza szövegűsége, a költői szándék hiteles interpretációjára irányuló törekvéseivel, a színészi átélésen alapuló, lélektanilag realizmusával és a rendező szerepének mérsékelt hangsúlyozásával háttérbe szorult a szecesszióval és az avantgarde-dal szemben; a szecesszió és a konstruktivizmus viszont — személy szerint Mejerhold és Tairov — az íróktól függetlenül, teatrális színházat és a rendező totális szabadságát hirdető programjával különösen értelmiségi körökben nagy népszerűsége tett szert. Vahtangov mintegy kiegyenlítve a két tábor ellentéteit, a morális színház eszmei hangsúlyozásával, de az interpretáció antinaturalista, teatrális eszközeivel egy harmadik álláspontot képvisel.

A forradalom után valamennyi áramlat felbukkan a szovjet színház életében, de egymáshoz való viszonyuk és értékelésük lényegesen megváltozik.

A Nagy Október utáni első években a színházak államosításáról még nem lehetett szó; a fiatal szovjet állam nem rendelkezett a színházak ellátásához szükséges anyagi fedezettel. Ezért vezették be a színházak és a vállalatok között a szerződéses rendszert, amely a színházak számára a pénzt és a közönséget, a vállalatok dolgozóinak pedig a színházjegyeket biztosította. Az első benyomásokról Sztanyiszlavszkij így emlékezik meg:

„A színelőadásokat ingyenesnek nyilvánították, másfél évig nem árultak jegyeket, hanem szétküldték őket a hivatalokba és gyárakba, s így a dekrétum megjelenése után nyomban szembetalálkoztunk a számunkra teljesen új nézőkkel, akik közül sokan — talán a többség — nemcsak a mi színházunkat nem ismerték, hanem általában semmiféle színházat sem ismert. . . . Új halgatósággal volt dolgunk, s nem tudtuk, hogyan férközzünk hozzá. Ők sem tudták, miként közeledjenek hozzánk, és hogyan éljünk együtt a színházban. Természetes volt, hogy a színház rendje, légköre nyomban megváltozott. A legelején kellett kezdeni, megtanítani a művészet terén képtelen nézőt arra, hogy csendben üljön, ne beszélgesen, idejében foglalja el a helyét, ne dohányozzék, ne rágszálljon diót, vegye le a kalapját, ne hozzon magával elemózsiát és ne falatozzon a nézőtérben.”

Mindennek ellenére ez az új néző roppant lelkes színházbarát volt, mint a későbbiekben Sztanyiszlavszkij megállapítja: „... nem véletlenül jött a színházba, hanem reszkető szívvel és valami fontosat, csodálatosat várva. Szinte megható szívvel viseltetett a színészet iránt.”

Külön kellene foglalkozni a Proletkult elnevezésű népművelő szervezettel, mely szimbolista, futurista eszközök alkalmazásával agitációs színjátékokat mutatott be az iskolázatlan tömegek számára. Az agitációs színjáték alkotói univerzális színházi szakemberek voltak. Mindent tudniuk kellett: szavalni, táncolni, énekelni, hosszú törvényeket, vagy események időpontját felsorolni, zongorázni és hegedülni, gyakran bukfencezni, kézen állni, ha a „Töke” vagy az „Imperializmus” groteszk figuráinak bemutatása úgy kívánta, futballozni és focitrottot járni, ha a tömegsport vagy a társastánc népszerűsítéséről volt szó.

„Kimunkálni a széles tömegek alkotó, művészi ösztöneit” — így fogalmazták meg a Proletkult teoretikusai célkitűzéseiket. A közönségnek a produkciókba való bevonását szolgálták a hatalmas szabadtéri revük. (A kommun bukása, A felszabadult munka misztériuma, Oroszország blokádja, A világ-kommunizmus felé.) De valamennyit túlszárnyalta a Téli palota bevétele, melyet 1920. november 7-én mutattak be Pétervárott 8000 statisztá részvételével.

Később aztán nyilvánvalóvá lett, hogy nem szabad elvetni a múlt értékes színházi örökségeit sem; a legértékesebb színi hagyományok alapjairól indulva lehet megtalálni az új kor színjátékát.

A szovjet hatalom első éveiben olyan kitűnő alkotók művészete teljesedett ki, mint Mejerholdé, Tajrové, Vahtangové, s a legnagyobb színházi eseményeket Majakovszkij és Gorkij drámáinak bemutatása jelentik. De felfedezte az új színház a maga számára Osztrovszkijt, Gogolt, s számos külföldi szerzőt is; Dumastól egészen Brechtig. Ez a színházművészet — a felsoroltakon kívül — olyan írókat inspirált, mint Visnyevszkij, Bulgakov, Pagonyin, Trenyov, Arbuzov és mások.

„Ha van színház, melyet mindenáron át kell mentenünk és meg kell őriznünk a múltból — az természetesen a Művész Színház” — jelentette ki Lenin. Így hall Sztanyiszlavszkijék is művészi erejükhez méltóan járulhattak hozzá — otthon és külföldön — a szovjet színház népszerűsítéséhez.

A harmincas évekig tartó színházi forradalom — számos ellentmondásával együtt — a színházi kultúra soha nem látott felvirágzását hozta a Szovjetunióban, melynek hatását mostanáig érezzük egész Európában, s melynek legjobb eredményei sikeresen gazdagítják a mai szovjet színházművészetet is.

(Három, iskolát teremtő színművészre emlékezünk.)

*

Százhetven évvel ezelőtt, 1807. november 11-én született Lendvay Márton. A hatodik gimnázium elvégzése után Nagybányán városi írnok lett, majd beállt vándorszínművésznek. Kolozsvár, Kassa, Nagyvárad, Győr voltak fontosabb állomáshelyei. 1837-ben a Nemzeti Színház megnyitásakor ő mondta ki az első szót Vörösmarty Árpád ébredése című drámai prólogusában. Délceg megjelenése, változatos arcjátéka, mozgásának előkelősége, átélésének mélysége, szépen csengő hangja a lírai és a tragikus szerepekben érvényesültek legelőnyösebben. Szép énekhangja népszínművi feladatokban is érvényesült, sőt operákban is sikerrel lépett fel. Kiváló alakításai: Hamlet, Bánk, Maróth bán, Ruy Blas, az Ármány és szerelem Ferdinándja, Schiller Don Carloja. E nagy tehetségnek 47 éves korában — agyvérzés következtében — ott kellett hagynia a színpadot. Élete utolsó éveit a színjátszás utáni sóvárgás keserítette meg.

Évfordulók

Szerdahelyi Kálmán — a Nemzeti Színház egykori tagja, a természetes beszéd egyik úttörője, a társalgási stílus első képviselője a magyar színpadon — 105 évvel ezelőtt hunyt el. Miskolcon látta meg a napvilágot, s már 15 esztendősen korábban beállt egy vándorszíni csapatba. Végigharcolta a szabadságharcot, s 1854-ben már ott találjuk a Nemzeti Színház tagjai között. Mint vígjátéki színész és bonviván rövid idő alatt nagy népszerűséget szerzett. Lendvay mellett az egyik legtöbb természeti adottsággal megáldott magyar színész volt, aki azonban tudatosan is igyekezett talentumát fejleszteni. Többször járt külföldön, s tapasztalatait itthon hasznosította. Sokat fordított franciából; ő honosította meg nálunk Offenbach operettjeit is. Számos Shakespeare- és Molière-szerepben aratott sikert. Emlékezetes Lillomfi alakítása is.

*

Most lenne 75 éves Latabár Kálmán. Filmjeit időről időre felújítják, s örülünk, ha sikeres szerepeiből láthatunk egy-egy részletet a televízióban. A „kis Latyi” monoklija, összetéveszthetetlen hanghordozása, félszeg mozgása, virtuóz „ügyetlensége”, egyéni humora személyének nagy népszerűséget szerzett. A felszabadulás után — Honthy Hannával együtt — úgyszólván jelképévé váltak az operettnek. 1922-ben kezdődött pályája, mely — vidéki és fővárosi szerződések, s külföldi turnéi után — a harmincas években teljesedett ki. Kossuth-díjas, érdemes és kiváló művészünkéről a Színházi Kislexikon még jelenidejű megállapításokat tesz. Súlyos betegen is játszott, csak a halál parancsolta le a színpadról.

A negyedik Csehov-bemutató

Ivanov

IVANOV: *Hát akkor tudd meg, hogy... nemsokára meghalsz. A doktor mondta, hogy meghalsz nemsokára.*

Csend, csend. Igazi, nagy, csehovi csend. A dialógust még nagyon sokszor kell próbálni, a rendező most nem ismételtet. Szünetet rendel el.

A színészek azonban — magukban — újra és újra ismétlik a kérlelhetetlen szavakat.

Mit is tudunk az Ivanovról? Anynyit mindenesetre, hogy Csehov első színpadi műve. Helyesebben: Csehov első egész estet betöltő színpadi műve. És, hogy nagyon kevészer játszották.

— Nincs ebben semmi különös — mondja Illés István —, hiszen a Csehov-éretté válásáért tökéletességéhez például (de mondhatnék más Csehov-darabot is) tényleg nem ér fel az Ivanov. Viszont mindazt benne érzem, amit később is annyira fontosnak tart Csehov elmondani.

— Nevezetesen?

— Hogy nehéz élni, hogy nehéz értelmesen, tartalmasan élni. Ivanov egyetlen mondatában már felsejlenek a későbbi — érettebb — Csehov-hősök érzelmei, indulatai. Ez a mondat egyébként így hangzik: „Doktor, 33 éves vagyok és elfáradtam...” Teher alatt nő a pálma — tartja a mondás. Nos, Ivanov nem egy ilyen „pálma-ember”. És nem is „muszáj-Herkules”. Nem hős, nem harcos, nem aszkéta. Nem képes a verekedésre. De! És ez nagyon, nagyon fontos! Vannak lehetőségei. Az embernek mindig vannak lehetőségei. Számomra ez Csehov egyik alapvetően fontos drámai tanítása. Kicsit fennköltén fogalmazva: Csehov a negatív példa erejével tesz hitet az emberi létezés nagyszerűsége mellett.

— Ez olyan koncepció-féle?

— Nem, nem egészen. A koncepciót tulajdonképpen nem szeretném elárulni. Jöjjön a néző és lásson.

— Hát akkor legalább valamit a dramaturgiai, technikai dolgokról...

Sajnos, bele kell nyugodnunk, hogy írásos beszámolóink ezeken a hasábkon — mindig több lépéssel lemaradva kullognak az élő színház után. Mikor az Ivanov című Csehov-darab együttesével találkoztunk, éppen akkor kezdték a harmadik felvonás rendelkező próbáit, lapunk megjelenésekor pedig már mindenki a bemutatót várja.

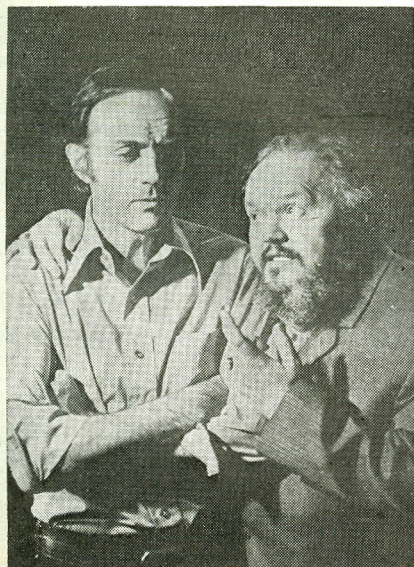
A két kitűnő színész, Bács Ferenc és Gyöngyössy Katalin azonban már a kezdet kezdetén is képes volt megsejtetni valamit Ivanov és a feleség feszülő ellentétéből.

Illés István rendező azt a jelenetet izlelteti, mikor Szasa (Ivanov szerelme) távozik, s belép a feleség. A színészek halk, fedett hangon beszélnek, olykor-olykor mégis felforrósodik a levegő.

ANNA PETROVNA: *Becstelen, aljas ember vagy... Mindig pimaszul ámitottál és nemcsak engem egyedül.*

IVANOV: *Sára, elhallgass... Szinte hájt az indulat, hogy valami rettenetesen, valami sértőt mondjak.*

ANNA PETROVNA: *Nem hallgatom, túl sokáig ámitottál ahhoz, hogy hallgatni tudjak... Eredj, ámitd a Lebegyev lányt...*

— Kétségtelen, hogy Csehov ennek a darabnak a megírásával oldotta el ladikját a hagyományos európai dramaturgiától. A miskolci nézők, akik már tökéletesebb Csehov-dramákon iskolázódhattak, bizonyára észre fogják venni, mit jelent ez. A mű izgalmán kívül egyébként van itt más izgalom is. A produkcióban nem kevesebb, mint hat új tagunk (Bács Ferenc, Reviczky Gábor, Holl Zsuzsa, Vitéz László, Blaskó Balázs, Palóczy Frigyes), akiket öt színházból verbuváltunk, lép fel. De hát remélem, bebizonyosodik, hogy többé-kevésbé azonos a színházi gondolkodásunk.

Közben megérkezett Vayer Tamás, az előadás díszlettervezője.

— Önnel már bizonyára nincs vi-tája a rendezőnek?

— Kezdetben sem sok volt. Abban egyeztünk meg, hogy a jellegzetes csehovi világ tapintható elemei nélkül aligha lehet az író műveit színpadra vinni. Így hát mellőzzük a szürrealisztikusan beszélő elemeket és effektusokat, s más divatos dolgokat. A díszlet azonban csak elemeiben lesz tárgyyszerűen naturalista. Természetes, hogy Hruby Mária jelmezei is alkalmazkodnak ehhez az elképzeléshez.

Miskolci műsor

1. kedd	A FURDŐIGAZGATÓ	Ady ifj. bérlet (fél 5)
	A FURDŐIGAZGATÓ	Gárdonyi ifj. b. (fél 8)
2. szerda	A FURDŐIGAZGATÓ	Radnóti ifj. bérlet (7)
3. csütörtök	A FURDŐIGAZGATÓ	Huszka és Egyetemi b. (7)
4. péntek	A FURDŐIGAZGATÓ	Bérletszűnet (7)
5. szombat	VARÁZSKERINGŐ	Bérletszűnet (7)
6. vasárnap	OKTÓBER ÚTJÁN Díszelőadás a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulója tiszteletére	Jegyek nem válthatók (6)
7. hétfő	Nincs előadás	
8. kedd	VARÁZSKERINGŐ	Ibsen bérlet (7)
9. szerda	VARÁZSKERINGŐ	Shakespeare bérlet (7)
10. csütörtök	IVANOV Nyilvános főpróba	Jegyek válthatók (7)
11. péntek	IVANOV	Bemutató bérlet (7)
12. szombat	IVANOV	Katona bérlet (7)
13. vasárnap	Nincs előadás	
14. hétfő	A Miskolci Szimfonikus Zenekar hangversenye	(fél 8)
15. kedd	OKTÓBER ÚTJÁN	Bérletszűnet (3)
	OKTÓBER ÚTJÁN	Bérletszűnet (fél 6)
16. szerda	OKTÓBER ÚTJÁN	Bérletszűnet (3)
	OKTÓBER ÚTJÁN	Bérletszűnet (fél 6)
17. csütörtök	VARÁZSKERINGŐ	Madách bérlet (7)
18. péntek	VARÁZSKERINGŐ	Vörösmarty bérlet (7)
19. szombat	VARÁZSKERINGŐ	Csiky bérlet (7)
20. vasárnap	VARÁZSKERINGŐ	Bérletszűnet (3)
	VARÁZSKERINGŐ	Bérletszűnet (7)
21. hétfő	PILLANGOKISSASSZONY	A debreceni Csokonai Színház operaelőadása (7)
22. kedd	OKTÓBER ÚTJÁN	Bérletszűnet (3)
	IVANOV	Csontos és Egyetemi b. (7)
23. szerda	OKTÓBER ÚTJÁN	Bérletszűnet (3)
	IVANOV	Lehár és Egyetemi b. (7)
24. csütörtök	OKTÓBER ÚTJÁN	Bérletszűnet (3)
	VARÁZSKERINGŐ	Bérletszűnet (7)
25. péntek		
26. szombat	EGY ÜLES JEGYZŐKÖNYVE	A Moszkvai Akadémiai Művész Színház vendégjátéka (7)
27. vasárnap	REGI SZILVESZTER	A Moszkvai Akadémiai Művész Színház vendégjátéka (7)
28. hétfő	PILLANGOKISSASSZONY	A debreceni Csokonai Színház operaelőadása (7)
29. kedd	OKTÓBER ÚTJÁN	Bérletszűnet (3)
	IVANOV	Gárdonyi ifj. bérlet (7)
30. szerda	OKTÓBER ÚTJÁN	Bérletszűnet (3)
	IVANOV	Radnóti ifj. b. (7)

Bács Ferenc, Tanay Bella, Palóczy Frigyes

Új tagjaink

Szerettem volna, ha mindhárman együtt ülünk asztalhoz, de hát — ahogy ez már színészházaspároknál lenni szokott — Tanay Bella és Bács Ferenc első miskolci napjait más-más teendők kötik le. A férj az Ivanov próbáival kezdte a napot és azzal is fejezte be, míg a feleségnek. Tanay Bellának még nem ennyire kötöttek a napjai, de azért elfoglaltsága van éppen elég. Mikor egyik este találkozunk a színészklubban, éppen szülői értekezletről jött. (A lánya most iratkozott be nyolcadik osztályba.) Az előző napot pedig Debrecenben töltötte, ahová orvostanhallgató fiát kísérte.

A marosvásárhelyi színház volt művészei — egymástól függetlenül — újra és újra elismételik: — még nem csináltunk Miskolcon semmit, majd néhány szerep eljátszása után beszélgetünk a szakmáról. Mind-az igaz, ámbar Marosvásárhelyen az elmúlt évtizedekben annyi produkciót fémjelzett a nevük, hogy szerepekről és darabokról is van mit mondani. Arról már nem is beszélve, hogy Tanay Bella nevét ismeri a magyar közönség is, hiszen még 1958-ban a Székely Színház itteni vendégszereplésekor mind a szakma, mind a közönség felfigyelt rá, később pedig a Színház című magyar film

egyik asszony-alakjának megformálásával aratott sikert.

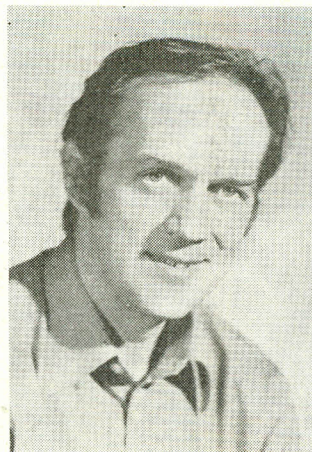
Ha valaki együtt látja — akár csak civil szemmel is — Bács Ferencet és feleségét, azt mondja: szép pár. A szakma azonban tudja, hogy ők Ádám és Éva... A Tragédia nagyszerű marosvásárhelyi előadása nálunk is ismert. Harag György rendezése egyike az

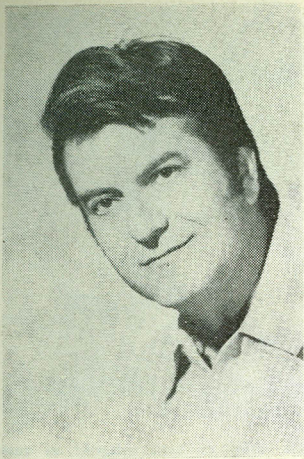
Tanay Bella

utóbbi évtizedek legizgalmasabb, legkorszerűbb Tragédia-értelmezésének. A kitűnő színházi szakember — az együttes vezető művészeivel — a totális színház szinte minden lehetőségét kihasználva, vitte színre Madách remekművét. Az előadás egyik specifikuma, hogy megnő Éva jelentősége. (Ismeretes, hogy a női főszereppel kicsit mostohán bánt a szerző.) A marosvásárhelyieknek sikerült az örök asszony szerepét — a teremtéstől az anyaságig — úgy felrajzolni, hogy Ádám és Lucifer vitája közben mindig perdöntő a jelenléte. A produkció nagyon sok előadást ért meg, többször fel is újították.

Érthető, hogy a művészházaspárnak még most is van némi nosztalgiaja ezzel az előadással kapcsolatban. S még mi minden... Tanay Bella — akit alkata kezdetben naiva szerepekre predesztinált — tulajdonképpen sohasem kereste a naivák sikereit. Már egészen fiatalon karakter és zsáner szerepek-

Bács Ferenc

Palóczy Frigyes

menedékhely Szatyinját, a Nyaralók Salimovját, sőt néhány filmszerepet is.

Néztem az Ivanov próbáját. Bács otthonosan és nagyon szerényen mozog az új együttesben. Beszéde irigylésre méltóan szép, s a most még halk szavak mögött is érezzük az indulatokat. Bizonyára jól sikerül bemutatkozása. S remélhetőleg rövidesen láthatjuk Tanay Bellát is a színpadon. Örülnénk, ha otthont találnának ebben a színházban, ebben a városban.

ben lépett fel. Előfordult, hogy a délutáni előadáson a Csongor és Tünde Mirigyét játszotta, este pedig Heltai szép, vonzó Ziliáját, a Néma leventében. Láthatták a vásárhelyiek a Fizikusok püpos doktoránójaként, megismerhették mint Lady Macbethet, eljátszotta Örkény Macskajátékának Orbánnéját (a darabot 1973-ban mutatta be a marosvásárhelyi színház és 1977-ben felújították), és sorolhatnánk szinte vég nélkül a rangosabbnál rangosabb szerepeket.

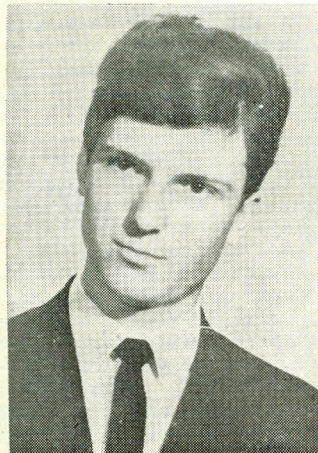
S micsoda kitűnő partnerek, rendezők neve hangzik itt el... — Én még dolgoztam együtt Szabó Ernővel — mondja Tanay, majd arról beszél, hogy hányszor volt Kovács György partnere, s milyen sokat köszönhet Tompa Miklós rendezőnek.

Bács Ferenc elsőként professzorát, Delly Ferencet említi, aki mellett később 13 évig volt tanársegéd a színművészeti intézetben. Szerepléséből ezúttal csupán néhány alakot említi. Eljátszotta Jágot, Macduffot, Arturo Uit, Asztrov doktort, az Éjjeli

A név a miskolciak fülének, szemének különösen ismerős. A színészt, aki Nagyváradról szerződött hozzánk, úgy hívják: Palóczy Frigyes. — Hazajöttem — mondja egyszerűen, s felsorolja, hogy milyen rokoni szálak kötik Miskolc-hoz. Palóczy Frigyes egyébként az egyik legfoglalkoztatottabb színésze volt a nagyváradai színháznak. Pályája állomásai Marosvásárhely, majd Kolozsvár, s végül Nagyvárad. Még főiskolás korában játszotta az Ahogy tetszik Orlandóját, később volt Noszty Feri, Buttler János a Különös házasságban, s amellett, hogy rábízták a Don Carlos címszerepét, számos operettfigurát is megformált. Legszívesebben Ránki-Hubay: Egy szerelem három éjszakája című darabjának főszerepéről beszél. Palóczy Frigyeset is az Ivanovban ismerheti meg a miskolci közönség.

Gazdagodott színházunk egy táncossal (Tóth Éva), s egy énekkari taggal (Pál Géza) is. Már láthattuk őket a Varázskeringőben.

Pál Géza

Tóth Éva

GÁLA-EST

Régi vágyát valósítja meg színházunk novemberre. Ekkor indul ugyanis — minden bizonnyal sikeres — útjára egy egész estet betöltő zenés produkció, a műfaj legnépszerűbb miskolci képviselőinek közreműködésével. Beszélgetést hallgathatnak a nézők a zenés színházról, (a szívi-vő professzorok, akik időnként maguk is dalra fakadnak, Ábrahám István és Kanalas László), miközben olykor ellentmondva, olykor helyeselve az elméleti fejtegetéseket, újra és újra megszólal a 24 tagú zeneekar, valamint Várhegyi Márta, Csorba Ilona, Komáromy Éva, Poór Péter és Ábrahám István. S miután a zenés színház elképzelhetetlen táncosok nélkül, ter-

mészetesen jut szerep a balettkarnak is. A műsor szerkesztője és zenei vezetője Kalmár Péter karmester, aki Offenbachtól Fényes Szabolcsig nyújt áttekintést a könnyű műfaj irodalmából. A műsor az utóbbi évtizedek legismeretesebb és legszínvonalasabb musicaljainak interpretálásával ér véget. Hallhatjuk a gálaesten az operett olyan reprezentásainak művelőit, mint Offenbach, Huszka, Lehár és Kálmán Imre, Johann Strauss és Oscar Straus, de nem hiányoznak a modernnek, Frederick Loewe és Jerry Herman sem.

A gálaest koreográfusa Somoss Zsuzsa, az összekötő szöveget Gyarmati Béla írta, a rendező Bor József.

Egri műsor

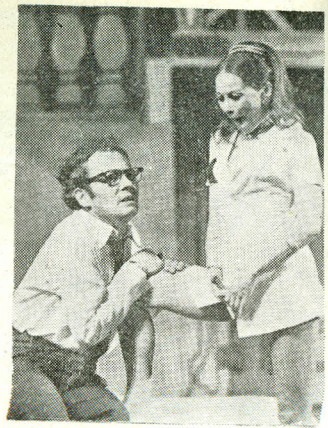
3. csütörtök	SZÉP HELENA	Bródy bérlet (7)
4. péntek	SZÉP HELENA	Déryné bérlet (7)
5. szombat	OKTÓBER ÚTJÁN Dízelőadás a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulója tiszteletére	Jegyek nem válthatók (6)
6. vasárnap	SZÉP HELENA	Vörösmarty bérlet (fél 4)
	SZÉP HELENA	Bérletszűnet (7)
10. csütörtök	SZÉP HELENA	Bérletszűnet (7)
11. péntek	SZÉP HELENA	Bérletszűnet (7)
12. szombat	SZÉP HELENA	Bérletszűnet (7)
13. vasárnap	SZÉP HELENA	Bérletszűnet (fél 4)
17. csütörtök	A FURDÓIGAZGATÓ	Bemutató bérlet (7)
18. péntek	A FURDÓIGAZGATÓ	Shakespeare bérlet (7)
19. szombat	A FURDÓIGAZGATÓ	Petőfi ifj. bérlet (fél 4)
	A FURDÓIGAZGATÓ	Katona bérlet (7)
20. vasárnap	A FURDÓIGAZGATÓ	Erkel bérlet (7)
24. csütörtök	A FURDÓIGAZGATÓ	Molière bérlet (7)
25. péntek	A FURDÓIGAZGATÓ	Gárdonyi ifj. bérlet (7)
26. szombat	A FURDÓIGAZGATÓ	Móricz ifj. bérlet (fél 4)
	A FURDÓIGAZGATÓ	Madách bérlet (7)
27. vasárnap	A FURDÓIGAZGATÓ	Vörösmarty bérlet (fél 4)

Fürdő és fürdetés

Az elmúlt szezon végén, a Miskolci Színházi Napokon ösbemutatóként került színre Bertha Bulcsú A fürdőigazgató című kétrészes szatirikus vígjátéka, mely rendkívül élénk szakmai érdeklődést váltott ki, és számos színházi szakembert, kritikust készített vitára. Bertha Bulcsú — a közéleti érzékenységéről annyira ismert író, akinek ez az elő színpadi műve —

most is hú maradt „rög-eszméihez”. Vagyis mindannyiunk által jól ismert társadalmi ellentmondásokat vizsgál, a műfaj törvényeinek megfelelően. A cselekmény egy nevesincs kis fürdőhelyen játszódik, amelyről azonban kétséget kizáróan megállapíthatjuk már az előadás első pillanataiban, hogy sajátos magyar képződmény. Persze, nem mondhatni, hogy túl-

ságosan büszkélkedhetnénk az ilyen létesítményekkel. De hisz az író ezért írta józanító szándékú, s bizony elég éles hangvételű szatiráját. A darabnak nemcsak a címszereplője ellentmondásos egyéniség, ilyen a többi figura is. Különösen Bódis Imre főhatósági ellenőr, akit azért küldenek a fürdőhelyre, hogy derítse fel az ottani — sok szóbeszédre alkalmas adó — vizsgálókat. A cél az első pillanattól kezdve az, hogy port hintsenek a revizor szemébe, mert az természetes, hogy a fürdő építése közben megannyi szabálytalanságot követ el a fürdőigazgató. Mégsem nevezhetjük ezt a menedzser-típusú embert csupán szélhámosnak. Az író így vall művéről: „A fürdőigazgató című színpadi játék az új gazdasági lehetőségek időszakában jelenít meg emberi karaktereket, sorsfordulókat.” Bertha Bulcsúnak meggyőződése, hogy ezek az ellentmondásos figurák érdeklik a nézőt. Ezt bizonyítja egyébként a mis-

Ha még ez sem felejteti el veled a szabálytalan kifizetéseket...

Mindenképpen meg kell nyernünk a szigorú ellenőr jóindulatát...

...gondolja a fürdő nagyvonalú igazgatója és a kissé nehézkes, de egyetértő főkönyvelő.

kolci előadások sikere is. A nézők közül ki-ki jól ismeri a maga „fürdőigazgatóját”, s rendkívül kíváncsi arra, miként derül majd fény a darabbeli Pap Geodeon mesterkedéseire. A játék moralizál ugyan, de a szatirikus vígjáték hangvételével és hangnemében, s így — bár könnyed szórakozást jelent — korántsem komolytalan dolgokról beszél.

Heléna új tükörben

Két szezonra szóló sikeresorozat után Miskolcra látogatott Egerbe a Szép Heléna. Bár időközben történt néhány szereplőváltás, a produkció semmit sem veszített eredeti hangulatából, bájából. A sikert egyébként is garantálja Offenbach kitűnő muzikája, Bor József — minden kritika által megdicsért — fantáziadús rendezése, és természetesen az egész együttes. Az egriek Páris, trójai herceg szerepében felváltva hallhatják, láthatják a ki-

tűnő Rózsa Sándort és színházunk új tagját, Harmath Albertet, akinek első állomáshelye a Miskolci Nemzeti Színház. A főiskolát most végzett fiatal színész — aki megérdemelt sikert aratott a Varázskeringőben — Párisként új hangot üt meg; kitűnően érzékelteti a figura modern, mához szóló vonulatait. A következőkben felváltva játssza majd Komáromy Éva és Kelemen Márta Minerva istennő szerepét. A produkció

zenei vezetője a múlt szezon vége óta, Kalmár Péter karmester. A Szép Heléna egri előadásain mutatkozik be először a megújult, felfrissített színházi tánckar. Az előadás koreográfiáját Somoss Zsuzsa készítette. Úgy hisszük, a Helénáról szóló mesét ezúttal főlegesen elmondani, hiszen a mitológiában egy kicsit is járatosak jól tudják, hogy mennyi gondot, bajt okozott Heléna szépségével, hogy miként robbantott ki több, mint egy évtizedig tartó háborút. Az operett bemutatósakor néhány kritikus nem is vette valami jó néven, hogy ezt a patinás történetet ennyi-

re persziflálva mutatják be. Az elmúlt évtizedek gyakorlatában azonban azt bizonyítja, hogy nemcsak Homérosz, Euripidész és más klasszikus írók, hanem a könnyű tollú libretto-szerzők is képesek lekötni egy estére a közönség figyelmét Heléna történetével. Igaz, hogy ebben a történetben nem kell annyira, sőt egyáltalán nem kell komolyan venni sem az eseményeket, sem a figurákat, ez azonban nem jelenti azt, hogy a mesét alapvetően átformálták volna a szerzők. Csak éppen más tükörben látjuk most Helénát, Menelaoszt és a többieket. És az a tükör bizony torzít.

Hogy tetszett a Varázskeringő?

A nyilvános főpróbán és a premier szünetében igyekszünk elkerülni, nem meghallani a nézői vélekedéseket. Magunknak természetesen megmagyarázzuk, hogy miért. Mert ugyebár ilyenkor mindenki az első reflexének engedelmessékedik (mintha színházban nem ez lenne a fontos!), meg: „majd nyugtával dicsérik a napot”, és különben is régi színházi babona, hogy a sikert nem szabad elkiabálni. Ezáltal azonban figyeltünk, sőt kérdeztünk. S bár mindenki másként mondta a jót is, a rosszat is, valamiféle szintézist tud teremteni az elhangzottakból az olvasó. Mint ahogyan mi is teremtettünk. Hát lássuk csak...

— Nahát ez a Hessen—Kassel, a maga pár csó koricájával, meg néhány fürst szőlővel! Öregem, ott nem kell a diákoknak szüretelni. Es XIII., vagy peches Joachim... Vajon

neki is úgy írják a beszédeit? Ez a Varga Gyuszi igazán megérdemelte a Déryné-gyűrűt. Ha ez nem ítélt volna... De szerencsére itt van!

★

— Ha hiszed, ha nem, alig ismertem fel Várhegyit. Soha nem volt ilyen szép. De a hangja az a régi. Nem, a hangja is tisztább, érettebb, mint valaha. Igazi profiénekes. Es van humora.

★

— Jaj, az a drága Abrahám ilyen bumfordi szerepben. Pedig milyen jól mutatott volna rajta az egyenruha. Ha mondjuk, ő az izé, a Niki. Az biztos, hogy én neki adtam volna a bonvivánszerepet. Mert ő igazi — még a kis súlytöbblettel is — szerelmes, szerelmes színész. Ahogyan az meg van írva a nagykönyvben. De azért tetszett a kis figurás pizsa-

májában is. Nagyon élvezte az egészet. Es hát persze Komáromival lehet is. Lehet vele játszani. Es itt van az az új szubrett, a nevét még nem tudom (a néző Kelemen Mártára gondolt). Fiatal, csinos nő. Vajon honnan jött? Mert vajonkorlata, az van neki. S olyan jó kis pikáns hangja. Táncolni is tud.

★

— Hát ami a koncepciót illeti. Bornak vannak elképzelései. De hát ezeket meg is kellene változtatni. Ugy értem egészében, nemcsak részleteiben. A Varázskeringő ugyebár egy operett. S mi volt ez az előadás? Pamflett, satirizáló játék. Miért nem merik vállalni a műfajt? — Kérdelem én. Direkt megnéztem az Operettek könyvét: hát ott még a mese is sokban különbözik ettől. Ez meg annak a paródiája.

— Nahát, ez a Matus, csak bámultam. Kérlek, erre eddig csak a tinédzserrek bámultak. De most már akárki figyelhet rá: kész színész. Ez a főlakáj, ez nagy szerep. Kulcsszerep. Ebben végig tartani kell az előadást. A legnagyobb ötlet volt így, ilyen narrátor-félével tálnálni az egészet. Ettől gellert kapott

ez a bombasztikus történet. Karikatürisztikussá vált az egész. A „bevágott” filmrészletek! Ez akár technikailag is nagy bravúr. S ugyanakkor semmit nem ront a zenén a sok perszifilálás.

★

— Már Poór Péter miatt is érdemes volt eljönni. En még soha nem láttam életben. S el sem tudtam képzelni, milyen lesz operettben. Nagyszerű, fiatal bonviván. Egy tiszt, egy tisztcske. Léha, kedvesen könnyelmű és snájdig. Olyan Gyurkovits-fü típus. Szóval dzentri, minden romlottsággal és bájával. Szemtelenül magabiztos, de nem öntelt. Nem hittem, hogy ennyi színesi tehetsége van Poór Péternek. S mikor a nagy számot pianóban megismételte... hát le a kalappal. De hát elég volt a tapsra figyelni.

— Te, ki az a szőke fiú, az a tiszt? A Niki barátját játssza... (A néző Harmath Albertet vette észre.) Figyelni kell rá. Jóképű, hajlékony, elegáns. Azt hiszem énekelni is tud, bár most nincsenek nagy lehetőségei. De ritka az a természetes, fiatal színész-nél, amivel ő rendelkezik. Kíváncsi vagyok rá!

★

— Ha valami maradéktalanul tetszett, az a tánckar.

— Ilyen kitűnő koreográffiát még Somoss Zsuzsák is régen láttunk.

— Ne felejtsetd el, most volt kiket táncoltatni.

Ady és a színház

November 22-én ünnepeljük Ady Endre születésének századik évfordulóját. Ez alkalomra két rövid írást tesszük közre Adynak, aki nemcsak költőóriás volt, hanem kitűnő újságíró is.

Caruso, Caruso, Caruso!

Caruso, minden szájon a Caruso neve, mert itt van, s mert ő sehose imponálhat még úgy, mint a mindenféle tenoristák országában. Hódoljunk mi is, nem előtte, de a közönség előtt, mely úgy döntött, hogy az ő lábai elé heveredik. Brisztol-beli udvartartása szédítő, s még szédítőbbek a négyszáz koronák, amelyek ilyen szegény városban ilyenkor fil-lérek könnyűségével ömlenek. De miért kell megtudnunk, hogy ő rajzol, gondolkázik, s elítéli a marokkói pacifistákat? Családja kalandjai, paszszói, életrendje miért komplikálják a mi egyébként is problémákkal és szenzációkkal komplikált életünket. Várászos ember a színpadon, csodálatos hangja van, helyes, jó, de ezért fizetjük. S ha van varázsos ember, ha a hangja se csoda, akkor is megéri a pénzét annak, aki kiadta, mert volt neki, a Caruso tenoristahíre. De tessék megérteni: nekünk nem az ünnepelt férfiú, nem az érdekes, a nagy jövedelmű hisztériás-gusztusú Caruso a vendégünk. A mi vendégünk egy torok, ha úgy tetszik: egy Torok. Gyöngé, olcsó, sajnálnivaló, a négyszáz koronák dacára is szegény ember az, aki Caruso nevét másként fordítja magyarra, mint Torok. Torok úr megérkezett, éljen, s most már csak az a kérdés, hogy csakugyan torok-e?

FEDÁK SÁRI ELMEGY

Nem engedjük Fedák Sárít bántani azért, mert csapodár honából külföldre vándorol. Ez a nagy honleány a nemzeti küzdelem Jeanne d'Arc-ja. A tulipános szoknyát ő emelte a legmagasabbra a haza nevében. S az történt, hogy a nemzeti hadsereg meghódolt Bécsnek. Mindenki megváltozott, csak Fedák Sári maradt a régi. Óh, a história szereti a szomorú megismétlődéseket. Fedák Sári nem tud belenyugodni a fegyverletételbe. Inkább, mintsem gyalázott honában éljen, hon nélkül fog élni. Ki is írjuk nyíltan, Fedák Sári, mint bús szabadságharcos emigrál. Aki más okok után kutat, az nem hisz már az eszményekben, s félreismeri Fedák Sárít, ezt a mindenekelőtt honleányt.

Mindkét szemelvény 1907-ben jelent meg (Budapesti Napló). A kiváló olasz tenorista — az óriási reklám ellenére — ekkor bukott meg Budapesten. Négyszáz korona volt Caruso koncertjén egy páholy ára. Fedák Sári távozásának valódi oka, hogy összeveszett valakivel.

TARKA OLDAL

SIMONE BOCCANEGRÁ

A Kassai Állami Színház vendégjátéka

A Kassai Állami Színház és a Miskolci Nemzeti Színház műsorcserejé keretében nagy sikerrel mutatkozott be a kassaiak operatársulata október 18-án városunkban. Ezúttal Verdi kétrészes zenedramáját, a Simone Boccanegrát mutatták be Miroszlav Hájekkel a címszerepben. Az előadást Julius Gyermek rendezte, vezényelt: Boris Velát.

PUNTILLA ÚR SZOLGÁJA

A szolnoki Szigligeti Színház Brecht-bemutatóinak sorában érkezett Puntilla úrhoz. A szerző szülőhazájában ma is népszerű és sokat játszott darabot a miskolciak által jól ismert Csizsár Imre állította színpadra. De van a komédia előadásának számkra más „hazai” vonatkozása is. Matti szerepét — ő Puntilla úr szolgája — Blaskó Péter játssza, mégpedig egykori mestere, Major Tamás partnereként.

A Puntilla úr és szolgája Matti (ez a darab teljes címe) számos kitűnő színészt foglalkoztat. Csomós Mari, a szintén miskolci Lázár Kati, Szakács Eszter, An-

dai Kati, Falvay Klári és mások lépnek színre a címszereplők mellett. Ebben az együttesben aratott megérdemelt sikert — a komédiázásban is annyira otthonos — Blaskó Péter. Gratulálunk!

KIÁLLÍTÁS

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulójának tiszteletére a Miskolci Lükögyár Dobó Katica szocialista brigádja az üzemben kiállítást rendezett a Miskolci Nemzeti Színházban bemutatott szovjet és orosz drámák dokumentációiból. A kiállítás az üzemben és annak falain kívül is érdeklődést keltett.

CHEVALIER CSEKKJE

Maurice Chevalier, francia énekes és filmszínész, külföldi turnéján egy szállodában elvesztette ötszáz frankról szóló utazócekkjét. Fél századdal ezelőtt ötszáz frank komoly pénz volt, és Chevalier megőrült, mikor röviddel a csekk elvesztésének bejelentése után kopogtattak szobája ajtaján és a szállodai porta alkalmazzottja átnyújtotta a művésznek az elveszett csekk ellenértékét, — készpénzben.

— A hallban rántotta ki a zsebéből, Monsieur Chevalier — magyarázta a szerencsés megtaláló, és szerényen, de várakozóan elhallgatott.

— Érdekes — nézte a talált pénzt a művész —, én elvesztettem egy ötszáz frankos csekket, s önök tíz darab ötvenfrankost találtak.

— Monsieur Chevalier — motyogta zavartan a fiatal ember — az úgy van, kérem, hogy a múltkor is megtaláltuk és visszaadtuk egyik vendégünknek nagyobb címletű bankjegyét, de az illetőnek nem volt aprója...

A párizsi sanzon és a bűvölő szívtiprás hajdani királya: Chevalier élemedett korára — filmművészi rangját és nőbaráti hajla-

...a fából is tudott hangot facsarni

Latabár Endre

Százhatvanöt esztendővel ezelőtt született Latabár Endre — a híres színesz-dinasztia megalapítója —, kinek Miskolcon szobrot emelt a kegyelet, mert ennek a városnak színházterülete egyé forrt nevével. A későbbi színész, karnagy, színigazgató pályafutásának kezdete hasonlít a kor nagy magyar teatristáinak indulásához. Jogi tanulmányait abbahagyta és családjával összekulönbözve. 1832-ben elszegődött Kilenyi Dávid debreceni társulatához. 1833—38 között Kassán működött másodtenoristaként, innen Kolozsvárra került színésznek, és 1842-től már színigazgató volt.

1857-ben megnyitotta a tűzvész után újjáépült miskolci színházat. Latabár ekkor 45 éves, s meglehetősen gazdag szakmai tapasztalatokkal rendelkezik. Ennek köszönhető, hogy társulata nagy erkölcsi és anyagi sikerrel szerepel Miskolcon. Dérnyé szerint Latabár Endre, korának

egyik legjobb színésznevelője volt, aki magas szintre emelte a vidéki színjátszást. Sokoldalúságára jellemző, hogy karnagyként is működött, zenét szerzett, és jó néhány operát, ope-rettet fordított magyarra. Miskolcra való távozása után sem szakadt meg kapcsolata a várossal; időről időre visszatért ide társulatával, s mindig a legnagyobb lelkesedéssel fogadta a közönség.

Ügyességét és türelmét, mellyel annyi énekest, színészt nevelt a magyar vidéknek, így jellemezték pályatársai, társulatának egykori tagjai: „Latabár a fából is tudott hangot facsarni!” Regényes, küzdelmes életéről bizonyára többet megtudunk majd, hiszen már írja Molnár Gál Péter a Latabár-dinasztiáról szóló könyvét.

A neves direktor Miskolcon hunyt el 1873-ban. Reméljük, avasi sírja nem marad koszorú nélkül november 15-én.

mát megőrizve — melankó-lus bölcs lett.

Életének nyolcadik évtizedében sem vesztette el vonzó férjibáját, szívesen vállalt szerepet és fellépéseket.

— Mikor fiatal voltam — vallotta meg egyik barátjának —, azért dolgoztam, hogy felkészüljek az öregsegre. Most viszont azért dolgozom, hogy fiatal maradjak...

A LUXEMBURG GRÓFJA MISKOLCI RENDEZŐVEL

A Debreceni Csokonai Színház most mutatta be Lehár: Luxemburg grófja című nagyoperettjét. Az előadást, mely jelentős sikert aratott, Illés István, színházunk főrendezője állította színpadra.

TANULMÁNYÚT

A Magyar Színházművészeti Szövetség színházunk rendezőjét, Szűcs Jánost — aki az új szezonban Ibsen

Kísértetek című művét Jute színre Egerben — Jugoszlávia, az újvidéki színházak tanulmányozására küldte Siklós Olga színházterítész és Kerényi Imre rendező társaságában. Küldöttségünk a jugoszláv Vajdasági Színházművészek Egyesülete meghívásának tett eleget. A magyar színházi szakemberek október 9-től 16-ig tartózkodtak Jugoszláviában.

CSONTOT ŐRZŐ KUTYA

Yvette Guilbert, századunk elejének híres francia szanzonekesnője, csodálatos előadóművészetén kívül két dologról volt nevezetes. Az egyik, hogy a színpadon mindig hosszú, könyökig érő, fekete kesztyűben jelent meg, a másik, hogy ő volt — a molettek, telthúsuak divatja idején — az első nádszálnál is vékonyabb természetű színpadi csillag.

A lapok sűrűn hozták fényképeit — az egyikben egy kutyuska állott a művésznő mellett és hűséges szemmel bámult asszonyára.

— Ime — jegyezte meg egy rossz májú újságíró —, az időmítés csodája: a csontot őrző kutya.